

τὰ περὶ αὐτῶν εἴτε εἰς τὴν δημοτικὴν διὰ τὰ ποιητικὰ κλασσικὰ κείμενα. Διότι καὶ ἡ καθαρεύουσα καὶ ἡ δημοτικὴ εἶναι καὶ αἱ δύο ἔθνικαὶ γλῶσσαι, εἶναι καὶ αἱ δύο ζωνταναί ! Γλωσσικὸς πλοῦτος εἶναι καὶ αἱ δύο ! Δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε δυνατὸν οὔτε ἀπαραίτητον νὰ μάθῃ ὅλος ὁ Κόσμος τῶν Νέων Ἑλλήνων Ἄρχαϊα Ἑλληνικὰ καὶ Λατινικά, ἐνῶ πρέπει νὰ μάθῃ σωστὰ καὶ τὴν καθαρεύουσαν καὶ τὴν γραφομένην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Θὰ γνωρίσῃ τὰ κλασσικὰ κείμενα τὸ εὐρὺ Κοινὸν χωρὶς τὴν πηγαίαν μορφήν των, μόνον ὡς περιεχόμενα, ἀπὸ τὴν μετάφρασιν.

* * *

Εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσωμεν εἰς δύο - τρία ἀκόμη βασικὰ σημεῖα τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἀντιθέτους καὶ φυσικά, ὅπου χρειασθῆ, καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν μας.

Προτείνουν μερικοὶ ἐκ τῶν ἀκροτέρων νὰ προορίζεται ἡ διδασκαλία τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν καὶ τῶν πρωτοτύπων κειμένων μόνον διὰ τοὺς μέλλοντας φιλολόγους καὶ ἀρχαιολόγους καὶ ἔτσι ἢ νὰ ἐντοπισθῆ μόνον εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων ἢ τὸ πολὺ - πολὺ καὶ εἰς τὰς δύο τελευταίας τάξεις τῶν γυμνασίων. Διὰ τοὺς ἄλλους ἢ διδασκαλία τῶν Κλασσικῶν, λέγουν, ἢμπορεῖ νὰ γίνεταί ἀπὸ τὰς μεταφράσεις¹.

Καὶ τῶν δύο αὐτῶν προτάσεων ἀφρητηρία εἶναι μία ἐπαγγελματικὴ ἀντίληψις τῆς μορφώσεως γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τῆς κλασσικῆς μορφώσεως.

Ἡ γνησίᾳ κλασσικῆ μορφώσεως (δηλαδὴ ἡ στηριζομένη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρωτοτύπων) δὲν εἶναι ἐπαγγελματικὴ μορφώσεως, εἶναι γενικὴ μορφώσεως, καὶ δὲν προορίζεται μόνον διὰ τοὺς ἐπαγγελματίας φιλολόγους, ὅπως δὲν προορίζεται μόνον διὰ τοὺς ἐπαγγελματίας μουσικοὺς ἢ μουσικὴ παιδεία, οὔτε ἢ ἰθρησκευτικὴ παιδεία μόνον διὰ τοὺς θεολόγους. Ἄν δὲ ἡ γνησίᾳ κλασσικὴ παιδεία ἐκβληθῆ ἀπὸ τὰ μέσα σχολεῖα καὶ ἐντοπισθῆ μόνον εἰς τὰ Πανεπιστήμια, αὐτὸ θὰ σημάνη ὄχι ἀπλῶς τὸν περιορισμὸν τῆς ὡς γενικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ τὸν διωγμὸν τῆς ὡς ἐπιστήμης, θὰ σημάνη τὸν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἀφανισμὸν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Εἶναι ἀνθρώπινως ἀδύνατον νὰ διδαχθοῦν ἐντὸς τετραετίας οἱ φιλόλογοι καὶ ἀρχαιολόγοι φοιτηταὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Λατινικά, νὰ τὰ μάθουν καλὰ καὶ νὰ γίνουν καὶ ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἶναι ζήτημα, ἂν θὰ εὑρεθοῦν καὶ νέοι, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰ ὠχρὰ ἀπεικίσματα τῶν μεταφράσεων τῶν κειμένων, πού θὰ γνωρίσουν, ἂν θὰ τὰ γνωρίσουν, εἰς τὰ μέσα σχολεῖα θὰ θελήσουν νὰ τραποῦν ἔπειτα εἰς τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς, διὰ νὰ ξαναδιαβάσουν τὰ ἴδια κείμενα εἰς τὸ πρωτότυπον. Μόνον μέσα εἰς τὸ εὐρὺ ὑπόστρωμα

1. Τὸ πρόβλημα : « Ἐχομεν καλὰς μεταφράσεις ; » ἀφίνομεν ἐν τῷ παρόντι ἀνεξέταστον.

καλῆς γυμνασιακῆς κλασικῆς παιδείας εἶναι δυνατὸν νὰ θερμοανθοῦν καὶ νὰ ἐκτραφοῦν αἱ ἔμφυτοι θεωρητικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἰδιοφυΐαι, διαθέσεις καὶ ροπαὶ καὶ ἔπειτα χάριν αὐτῶν καὶ μέσῳ αὐτῶν νὰ ἐποικοδομηθῇ εἰδικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ πανεπιστημιακὴ διδασκαλία τῆς ἀρχαιογνωσίας.

Ὁ ζητῶν τὴν τελείαν ἢ τὴν κατὰ μέγα μέρος κατάργησιν τῆς γνησίας κλασικῆς μέσης παιδείας ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον, ποὺ ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν χρειάζονται πολλὰ μικρότερα ἢ μέσα Ὁδεῖα, παρέχοντα εἰς εὐρείαν κλίμακα γενικὴν μουσικὴν μόρφωσιν τοῦ Κοινοῦ, καὶ ἰσχυρίζεται ἀκόμη ὅτι ἡ οἰκιακὴ μουσικὴ (Hausmusik) καὶ ἡ γενικὴ μουσικὴ παιδεία εἶναι περιττὴ πλέον σήμερον, ἐφόσον ἀκούει κανεὶς οἰανδῆποτε ὄραν ἀπὸ τὸ ραδιόφωνον εἰς τὸ σπίτι του κορυφαίους καλλιτέχνους, μεγάλας συναυλίας κλπ. Πῶς ὅμως ἔγιναν αὐτοὶ οἱ μεγάλοι καλλιτέχνη, ποὺ τροφοδοτοῦν τὸ ραδιόφωνον; Ἦκουον καὶ αὐτοὶ ραδιόφωνον, ἕως ὅτου ἐνεγράφησαν εἰς τὰς ἀνωτάτας μουσικὰς Ἀκαδημίας καὶ ἐξειλίχθησαν εἰς Μεγάλους τῆς Τέχνης; Ἦ, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς Μεγάλους, πρέπει νὰ προῦπάρχη δυνατότης ἐπιλογῆς μουσικῶν ταλάντων ἀπὸ πλῆθος μαθητευομένων εἰς μικρότερα καὶ μέσα Ὁδεῖα καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ ὑπάρχουν αὐτὰ ποὺ λέγονται μουσικὴ παράδοσις, μουσικὴ ἀτμόσφαιρα, κλίμα μουσικόν, γενικὴ μουσικὴ διαπαιδαγώγησις καὶ μόρφωσις τοῦ Κοινοῦ, ὀφειλομένη εἰς τὴν ὅλην μουσικὴν ζωὴν, τῆς ὁποίας πρῶται εἰσταὶ καὶ πρῶτα ζώπυρα εἶναι τὰ μικρότερα καὶ πολλὰ Ὁδεῖα; Ὅλον αὐτὸ τὸ περιβάλλον προσώπων καὶ τάσεων ἀποτελεῖ τὴν θαλπωρὴν, ἢ ὁποία θερμαίνει καὶ ἐκκολάπτει τὰ ἔμφυτα μουσικὰ τάλαντα καὶ τὰ προωθεῖ εἰς ἀνέλιξιν, αὐτοδιαμόρφωσιν, τελείωσιν καὶ ἐπιβολήν. Ἀπὸ τῆς ποσότητος καὶ τῆς ἐκτάσεως φθάνομεν διὰ τῆς ἐπιλογῆς, τῆς περαιτέρω μορφώσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως, ἀκολουθοῦντες τὸν γνωστὸν πλατωνικὸν δρόμον τῆς ἀναβάσεως καὶ ἀνατάσεως, εἰς τὰς ὀλίγας κορυφὰς τῆς Μουσικῆς Τέχνης.

Ἐδῶ οἱ ἀντίθετοι μᾶς ἀντιλέγουν τὰ ἑξῆς: Καλά, χάριν τῆς ἐκκολάψεως τῶν ὀλίγων φιλολογικῶν ἢ ἀρχαιολογικῶν ἰδιοφυϊῶν πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν τὰ κλασσικὰ γράμματα εἰς ὅλους τοὺς νέους τῆς μέσης παιδείας γενικῶς; Εἰς ἀπάντησιν ὑπενθυμίζομεν πάλιν, ὅτι τὰ κλασσικὰ γράμματα τῆς μέσης ἐκπαίδευσσεως δὲν εἶναι μόνον διὰ τοὺς μέλλοντας φιλολόγους καὶ ἀρχαιολόγους, ἀλλὰ εἶναι ὕλικὸν γενικῆς μορφώσεως.

Κείμενα κλασσικὰ ἀπὸ τὸ πρωτότυπον πρέπει νὰ γευθοῦν, ὡς τὸ μάννα τῆς πνευματικότητος, τῆς διαυγείας, τῆς σαφηνείας, τῆς λογικῆς καὶ τῆς ὁμορφιάς, ὅλοι οἱ μέλλοντες κοινωνικοὶ ἡγέται τοῦ ἑλληνοκεντρικοῦ τοῦλάχιστον κόσμου, εἴτε τῶν πνευματικῶν εἴτε τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Ἴδου δέ, ποῦ στηρίζονται τὰ ἐπὶ τῆς γενικῆς μορφώσεως δικαιώματα τῶν κλασσικῶν ἀξιῶν καὶ μορφῆς καὶ περιεχομένου, ποὺ εἶναι πράγματα ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων εἰς τὴν γνησίαν κλασσικὴν οὐσίαν.

Τὰ γενικὰ μορφωτικὰ δικαιώματα τῶν κλασσικῶν ἀξιῶν στηρίζονται εἰς

τὸ ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως γεγονός, ὅτι αὐταὶ αἱ ἀξίαι εἶναι θεμέλιον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἑλληνας ταυτοχρόνως καὶ θεμέλιον τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ ἀφετηρία καὶ ἀρχὴ τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Δι' αὐτὸ μία μεγάλη μερὶς Εὐρωπαίων καὶ ἄλλων αἰσθάνεται διαρκῶς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην νὰ ἀναγεῶνη καὶ στερεῶνη τὴν μορφωτικὴν τῆς ὄντοτητα καὶ ὑπόστασιν, ἀντλοῦσα ἀπ' εὐθείας μορφωτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν πρώτην - πρώτην, σχεδὸν πανανθρώπινην, ὑπερφυλετικὴν καὶ ὑπερεθνικὴν πηγὴν τῆς μορφώσεως, τὴν Ἀατινικὴν κατὰ πρῶτον λόγον ὡς ἱστορικῶς ἀμεσώτεραν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους¹ καὶ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν κατὰ δεῦτερον λόγον ὡς ἀπωτέραν².

Ἄλλὰ, ἂν ἡ κλασσικὴ μόρφωσις εἶναι διὰ τὸν ἄλλον Ἑλληνοκεντρικὸν κόσμον μία συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος ἀναρρίψις τῶν τιμιωτέρων ζωπύρων τοῦ πολιτισμένου βίου του, εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ κλασσικὴ παιδεία εἶναι διττῆς σπουδαιότητος μορφωτικὴ λειτουργία. Πρῶτον μὲν εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴ μας παιδεία καὶ δύναμις, ἡ ὁποία συνέχει τὴν εἰς τέσσαρας χιλιετηρίδας ἀπλουμένην ἐθνικοπνευματικὴν μας ἐνότητα καὶ συνέχειαν καὶ διακαρτερεῖ, κυρίως αὐτή, ἀμυνομένη κατὰ πάσης διαλυτικῆς καὶ ἀποσυνθετικῆς ροπῆς. Δεύτερον δὲ ἡ κλασσικὴ παιδεία ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν γέφυραν, πὺ ἐνώνει τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν κοινότητα τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἀνάγουν τὴν πατρότητα τοῦ πολιτισμοῦ των εἰς τοὺς Ἑλληνας πρωτοπόρους.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐπὶ τῆς γενικῆς μορφώσεως δικαιώματα τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ δι' ἡμᾶς εἰδικώτερον καὶ δι' αὐτὸ καὶ οἱ Κορυφαῖοι ὄχι τῶν θεωρητικῶν, ἀλλὰ τῶν θετικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημόνων εἶναι περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς Ἑλληνολάτρεις καὶ θιασῶται τοῦ Κλασικισμοῦ. Ἀποδεικνύουν δὲ καὶ ἔμπράκτως αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν των. Διότι, ὅταν οἱ φυσικοὶ καὶ οἱ μαθηματικοὶ ὠριμάσουν καὶ τελειωθοῦν εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιστήμην των, νοσταλγοῦν τὴν περιοχὴν μας καὶ ἔρχονται κοντὰ μας καὶ γίνονται καὶ αὐτοὶ φιλόλογοι καὶ ἱατροφιλόσοφοι καὶ φιλόσοφοι τῆς φύσεως καὶ μαθηματικοὶ φιλόσοφοι.

**

Θέλετε, λοιπόν, μᾶς ἐρωτοῦν, τὸ μονοπώλιον τῆς κλασσικῆς παιδείας; Τὴν ζητεῖτε ὡς ἀποκλειστικὸν καὶ μοναδικὸν περιεχόμενον τῆς μέσης γενικῆς μορφώσεως;

Ἀπαντῶμεν: Ὁχι! Οὔτε δέ, ἀπὸ ὅσα εἶπα, ἢμπορεῖ νὰ συναχθῆ ἀντίθετον συμπέρασμα.

1. Ὁ Ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ὁ ἀμεσὸς πολιτιστικὸς πρόγονος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

2. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἡ σειρά εἶναι ἀντίστροφος.

Πρῶτα - πρῶτα ὑπάρχουν ψυχολογικῆς φύσεως ἐμπόδια εἰς ἓνα σχολικὸν παγκλασσικισμόν. Ὅπως ὑπάρχουν παιδιὰ μὲ φιλολογικὰς καὶ θεωρητικὰς ἰδιοφυΐας, ἔτσι ὑπάρχουν πολὺ περισσότερα παιδιὰ μὲ τεχνικὰς, χειροτεχνικὰς, βιοτεχνικὰς ἢ ἄλλας ἐπαγγελματικὰς ἰδιοφυΐας. Δὲν εἶναι ὅλοι κατάλληλοι διὰ τὰ κλασσικὰ γράμματα. Διατί ὅμως καταφεύγουν ὅλοι οὗτοι εἰς τὸ « παρασιτικόν », ὡς τὸ κατηγοροῦν οἱ ἀντίθετοί μας, κλασσικὸν γυμνάσιον ;

Ἡ περὶ παρασιτισμοῦ κατηγορία, τὴν ὁποίαν συνήθως καὶ προχείρως στρέφουν τινὲς κατὰ τῆς κλασσικῆς παιδείας, εἶναι κατὰ τοῦτο ἐσφαλμένη καὶ ἀδικος, καθότι ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι δὲν ἤμποδίσαμεν ποτὲ τὸ Κράτος νὰ κάμῃ εὐρύτερας κλίμακος, πραγματικὴν καὶ συγχρονισμένην μέσσην ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν κάμνει ἀκόμη τὸ Κράτος, διότι αὕτη ἀπαιτεῖ κολοσσιαίας δαπάνας, δυσβαστάκτους ἀπὸ τὸν ἰσχνὸν προϋπολογισμόν μας. Ἀλλὰ μόνον μία πραγματικὴ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, ὀρθολογιστικῶς ὠργανωμένη καὶ προσηρμοσμένη πρὸς τὰς δυνατότητας ἐπαγγελματικῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀξιοποιήσεως καὶ ἀπορροφήσεως τῶν τροφίμων της, μόνον μία τοιαύτη ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις θὰ ἀπετέλει μίαν ρυσικὴν ἀποσυμφόρησιν τῆς κλασσικῆς παιδείας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν τροφίμων της. Τὴν θέλομεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὴν τὴν ἀποσυμφόρησιν, διότι συνεπάγεται τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ ἐλάφρυνσιν τῆς μέσης κλασσικῆς παιδείας ἀπὸ ψυχολογικῶς ἀκατάλληλους δι' αὐτὴν τροφίμους.

Τί θέλετε ὅμως νὰ κάμῃ ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, ὅταν δὲν εὐρίσκη ἄλλην μορφωτικὴν διέξοδον ; Καταφεύγει εἰς τὸ γυμνάσιον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως, σχολεῖον γραμμάτων, ὅπως λέγει ὁ λαός, καὶ παρέχει σύμφωνα μὲ τοὺς κειμένους νόμους ὠρισμένα τυπικὰ προσόντα διὰ κατάληψιν ὑπαλληλικῶν θέσεων καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ ἐπιουσίου.

Ἐπαναλαμβάνεται κατὰ κόρον ὑπὸ καθαροαίμων ἀστῶν προοδευτικῶν ἢ κατηγορία, ὅτι ἡ κλασσικὴ παιδεία ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὴν παραγωγικότητα καὶ εὐνοεῖ τὴν γένεσιν πνευματικοῦ προλεταριάτου. Καταγόμενοι οἱ πλεῖστοι ἐξ ἡμῶν ἀπὸ τὴν μοχθοῦσαν καὶ ἰδρώνουσαν παραγωγικὴν ὑπαιθρον, ἔχομεν ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων μέσα μας ὄχι ἀπλῶς αἴσθησιν, ἀλλὰ βίωσιν τοῦ αἰτήματος τῆς παραγωγικότητος, διὰ τὸ ὁποῖον τόσαι προσπάθειαι καταβάλλονται μεταπολεμικῶς. Καὶ τὰς προσπαθείας διὰ τὸν ἐξηλεκτισμόν καὶ τὴν ἐκβιομηχάνισιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας παρακολουθοῦμεν μὲ εἰλικρινῆ χαράν. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἐδῶ μία μικρὰ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἡ παράταξις μας ἔχει χρέος νὰ τὴν ὑπενθυμίση ὅπωςδῆποτε :

Τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν στρέφει πρὸς τὴν κλασσικὴν παιδείαν καὶ τὴν πνευματικοκαλλιτεχνικὴν περιοχὴν καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχοπνευματικὴ ἰδιοσυστάσις, τὸ κατὰ Πλάτωνα ἔμφυτον « φιλομαθὲς » καὶ « φιλόσοφον » τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Ἱστορικὴ Μοῖρα τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν κάποτε ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκαυχᾶτο εἰς τὸν Σωκράτην διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὰς γαίας του, ὁ Σωκράτης

τοῦ εἶπε μερικὰ λόγια, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν αὐτὴν τὴν στιγμήν : « Σύγκρινε, φίλε μου, τὸν πλοῦτόν σου μὲ τὸν περσικὸν πλοῦτον καὶ τότε θὰ ἐννοήσης τὴν θέσιν σου. Ἄλλα εἶναι, Ἀλκιβιάδη μου, τὰ ἑλληνικὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπιτρέπουν τὴν σύγκρισιν τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ αὐτὰ εἶναι: ἡ «ἐπιμέλεια καὶ ἡ σοφία» ταῦτα γὰρ μόνον τὰ ἄξια λόγου ἐν Ἑλλησιν » (Πλάτωνος Ἀλκιβ. 123d). Δηλαδή: τὸ «ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτοῦ», ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοκαλλιέργεια, ἡ θεραπεία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ σοφία, αὐτὰ τὰ δύο εἶναι τὰ μόνον ἄξια λόγου, εἰς τὰ ὁποῖα ἤμποροῦν νὰ στηριχθοῦν καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν οἱ Ἕλληνες. Τὸ βαθύτερον νόημα τῆς σωκρατικῆς ἀποφάνσεως εἶναι περίπου τὸ ἑξῆς διὰ τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα :

« Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα λαὸς ὀλιγάριθμος, εἰς χώραν μικράν, πτωχήν, ὄρεινὴν καὶ πυκνοκατοικημένην καὶ μὲ τὴν πενιχρότητα τῶν ὑλικῶν μέσων πολὺ δύσκολα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συναγωνισθῶμεν τοὺς λεγομένους μεγάλους, ἰσχυροὺς καὶ πλουσίους λαοὺς εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Σήμερον μάλιστα ἡ θέσις μας εἰς τὸν στίβον τῆς μηχανῆς καὶ τῆς τεχνικῆς εἶναι ἀκόμη δυσκολωτέρα. Ὑπάρχει ὁμοίως δι' ἡμᾶς ἐλεύθερος ὁ ἄλλος στίβος, ὁ ἀπεριόριστος στίβος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέκαθεν διεκρίθημεν ». Δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς, ὅτι ὑπάρχει ἕνα ποσοστὸν ἀληθείας εἰς αὐτὰ τὰ λόγια.

Ἐκεῖνο, πὺ πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, εἶναι, ὅτι ἡ κλασικὴ παιδεία καὶ τὸ παλαιὸν ἀμιγές, γνήσιον γυμνάσιον τοῦ καλοῦ καιροῦ, τὸ ὁποῖον, σημειωθῆτω, οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ἀπέτυχεν, εἶναι ὁ καλύτερος ὅλων δρόμος γενικῆς μορφώσεως. Δρόμος, εἴπομεν, ἀκριβοπληρωμένος, ὄχι ὁμοίως καὶ ὁ μόνος. Ἡμεῖς κατ' ἀρχὴν θέλομεν γνήσια οὐμανιστικὰ γυμνάσια, ὀλιγώτερα τῶν σημερινῶν, εἰς μίαν λογικὴν ἀναλογίαν, διότι αὐτὰ θὰ εἶναι πολὺ προτιμότερα ἀπὸ τὸ πλῆθος κακεκτύπων καὶ παρωδιακῶν γυμνασίων. Ὅμιλῶ γενικῶς καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ παρεξηγηθοῦν οἱ λόγοι μου. Θέλομεν νὰ μὴ νοθεύσῃ ἡ ποσότης, τὸ πλῆθος καὶ ἡ ἀτέρμων ἔκτασις τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ποιότητα.

Ἀλλὰ γενικὴν μόρφωσιν παρέχουν, ἐκτὸς τῆς Κλασικῆς Ἀρχαιότητος, καὶ ἄλλαι κλασικαὶ ὡσαύτως λεγόμεναι ἐποχαὶ καὶ αἱ νεώτεραι ἐθνικαὶ λογοτεχνίαι καὶ τῆς θρησκευτικῆς γραμματείας τὰ μεγάλα μνημεῖα, ἡ ἕτέρα αὐτῆ ἀείροος πηγὴ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς οὐσίας τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Βεβαιότατα δὲ ἔξω τοῦ νυμφῶνος τῆς γενικῆς μορφώσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνουν τὰ πολύτιμα μορφωτικὰ ἀγαθὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς φιλοσοφίας Μαθηματικῶν καὶ τὰ καταπληκτικὰ σημερινὰ ἐπιτεύγματα τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Τώρα, πῶς θὰ γίνῃ ἡ σύγκρασις τῶν μορφωτικῶν τούτων ἀγαθῶν τῆς μέσης παιδείας, ὁποῖα θὰ εἶναι αἱ ἀναλογίαι τῆς συνθέσεως τῶν παιδευτικῶν

τούτων στοιχείων και ποῦ θὰ κεῖται ἐν ἑκάστη συνθέσει τὸ κέντρον τοῦ βάρους, ὥστε νὰ προκύψουν οἱ ὑπὸ τῶν μορφωτικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς μας ἐπιβαλλόμενοι τύποι και βαθμίδες μέσων σχολείων, ὅλα αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειαι τοῦ σχολικοοργανωτικοῦ προβλήματος τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον ἀπὸ μακροῦ ἀναμένει μίαν σταθερὰν και μόνιμον, εἰ δυνατόν, διακομματικὴν ἀντιμετώπισιν και λύσιν.

Ὅπως ἠρωτήσαμεν διὰ τὸν ἀνθρώπινον σκοπὸν τῆς Τεχνικῆς, οὕτω πρέπει νὰ ἐρωτήσωμεν και διὰ τὸν σκοπὸν τῆς φιλολογίας. Καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς λέγει, ὅτι μαζί με τὴν φιλολογικὴν ἀλήθειαν, τὸ προῖόν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, χρειαζόμεθα και τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κλασσικὸν λόγον και τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ Λόγου Ἄνθρωπον, τὸν ἐγγὺς και τὸν μακρὰν, τὸν ἐφήμερον και τὸν αἰώνιον, τὸν ὁμότεχνόν μας, τὸν ὁμοεθνή, τὸν συνάνθρωπον — τῆς ἀνθρωπιᾶς τὰ ὅρια εἶναι ἀπεριόριστα...

Ἐπὶ τῆς ἀνθρωπιᾶς τὰ ὅρια εἶναι ἀπεριόριστα... Ὑπάρχει φόβος, μήπως ὁ ζῆλος, ὁ ἱερὸς ζῆλος τῆς γνώσεως και τῆς διανοητικῆς ἀληθείας, καταφάγη τὴν ἀγάπην και μαράνη τὸ συναίσθημα και συμβῆ και με τὴν Ἑπερφιλολογίαν, ὅ,τι φοβούμεθα ἀπὸ τὴν Ἑπερτεχνικὴν : νὰ φονευθοῦν δηλαδὴ και ὁ Ἄνθρωπος και τὰ Κείμενα!

Ἐχομεν μαζί μας, και εἰς τὰ Πανεπιστήμια και εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν νεότητα και αὐτὴ δὲν σκέπτεται μόνον με τὸν ἐγκέφαλον, ἀλλὰ και με τὴν καρδίαν. Καὶ τῆς Κοινωνίας τὴν ἀγάπην και τὴν συμπαράστασιν χρειαζόμεθα διὰ τὸ εὐρὸν λαομορφωτικὸν καθῆκόν μας. Ὅπως ὁ Χριστιανισμὸς, οὕτω και, τηρουμένων τῶν ἀποστάσεων, ἡ κλασσικὴ μας φιλολογία, ἔχει μίαν παγκόσμιον παιδαγωγικὴν ἀποστολήν, μίαν διακονίαν καθοδηγήσεως Ἀνθρώπων με τὰ μέσα τοῦ Ἑλληνικοῦ φωτός.

Εἰδικώτερον ἢ ἐθνικὴ μας, ἡ νεοελληνικὴ κλασσικὴ φιλολογία, κατ' ἐξοχὴν σήμερον, εἰς τὸ ἔργον τῆς παγκοσμίου διαπαιδαγωγήσεως ἔχει νὰ προβάλλῃ ὡς ζωντανὸν παράδειγμα τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ Λόγου τῆς τὸν βίον τῆς νεωτέρας και συγχρόνου Ἑλλάδος, ἡ ὁποία, σχεδὸν μόνη εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν Κόσμον, δὲν ἐπρόδωσε και δὲν διέψευσε τὰς βασικὰς κλασσικὰς ἀξίας τῆς Ἐλευθερίας και τῆς Δημοκρατίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀνέκαθεν ἠγωνίσθη και ἀγωνίζεται. Ἀκτινοβολεῖ και σήμερον ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν, λεβεντιὰν και ἀξιοπρέπειαν τόσον πρὸς τὴν Ἀνατολήν ὅσον και πρὸς τὴν Δύσιν!

KLASSISCHE PAIDEIA

ZUSAMMENFASSUNG

Einleitend betont der Verfasser, dass die Altertumswissenschaftler heute zu einer neuen Dialektik und Apologetik für die klassische Bildung verpflichtet sind. Erstens, weil die Angriffe gegen die humanistische Bildungstradition Europas in der Nachkriegszeit heftiger als je geworden sind, und zweitens, weil Symptome von Minderwertigkeitsgefühlen mancher Altphilologen an den höheren Schulen Europas gegenüber ihren Kollegen anderer Fächer, und zwar Physikern und Mathematikern, auftreten.

Indem der V. das Wesen der klassischen Bildung in der Auseinandersetzung des heutigen Menschen mit den Werken und Werten des klassischen Altertums sieht, behandelt er die drei Seiten derselben, d.h. die altertumskundliche Forschung, die Lehre der alten Sprachen und der klassischen Altertumswissenschaft und die pädagogische Fruchtbarmachung der Werte der Antike für die Jugend = und Volksbildung. Der V. betrachtet diese drei Seiten der Paideia in ihrer organischen Wechselwirkung und Einheit sowie in ihrer kulturgestaltenden Kraft.

Der Verf. zeigt weiter, wie das betreffende Paideia-Problem für das Neue Griechenland neben der übernational-allgemeinen seine nationale, speziell = neugriechische Form hat.

Das Zwiegespräch des Verfassers mit den Gegnern der klassischen Bildung, welche in ihren « Genera » aufgezählt werden, setzt sich zunächst mit dem Vorwurf auseinander, dass diese Paideia « lebensfern » sei, und beleuchtet den Wesensunterschied zwischen Technik und Naturwissenschaft einerseits und Kulturwissenschaften andererseits, zu denen auch die Philologie gehört. Daraus erklärt sich der echte methodologische Sinn der dauernden Rückkehr der Geisteswissenschaftler zu dem ἀρχή-Problem (ἀρχή verstanden als « exordium » und zugleich « principium »), und der ständigen Auseinandersetzung des Forschers mit den früheren Forschungsphasen aller Logos- und Kunstprobleme. Das Veraltetsein gilt nur im Leben der Technik und der Mode. Die Sache des Menschen und der Bildung kennt kein « gestern » und « heute », sondern sie sehnt sich nach ewigen Normen und Formen, die nur die Grossen der Welt zu schaffen vermögen,

gleich ob sie nahe oder fern vom heutigen Leben stehen, gleich ob sie Beethoven oder Mozart, Leonardo da Vinci oder Augustin, Platon oder Homer heissen.

So liegt die Quelle der Menschenbildung in der Zone der Übergeschichtlichkeit, wo das Ewig-Klassische und Ewig-Menschliche beheimatet sind. In der «Durée» dieses klassischen Wesens wurzelt der feste Glaube des Altphilologen an seine Aufgabe in deren dreifacher Existenz, in Forschung, Lehre und menschenformender Diakonia.

Der Verf. betrachtet weiter das Übersetzen als ein unentbehrliches Mittel zur Verbreitung der Inhalte der humanistischen Paideia in weitere Gesellschaftsschichten. Was aber die Paideia an den höheren Schulen betrifft, so hält er an dem humanistischen Prinzip der Lektüre der Originaltexte fest, die sich auf eine pädagogisch gestaltete, systematische Lehre der Grammatik und der Syntax stützt. Angesichts der neugriechischen Sprachform der Übersetzungen glaubt der V. dem Weg folgen zu müssen, den die Wirklichkeit des heutigen Sprachgebrauchs, des «Usus», anweist, also er empfiehlt neugriechische Reinsprache (καθαρεύουσα) in ihrer schlichteren Form als Sprache, in welche die Werke der antiken Prosa übersetzt werden sollen, und die Volkssprache (δημοτική) für die Werke der Dichtung. Denn beide Formen des Neugriechischen sind gleichberechtigte Formen der lebendigen Nationalsprache.

Der Verf. begründet weiter seine Ablehnung mancher Reformvorschläge des altsprachlichen Unterrichtes, wie er an den Gymnasien des herkömmlichen Typus getrieben wurde. Denn viele von diesen Vorschlägen stützen sich auf eine lediglich beruflich-fachliche Auffassung des höheren Schulwesens und insbesondere der Klassischen Paideia an den höheren Schulen. So wird z. B. der Vorschlag abgelehnt, dass die alten Sprachen nur an der Philosophischen Fakultät der Universität oder höchstens an der Oberstufe der höheren Schulen unterrichtet werden; ebenfalls wird die Behauptung abgelehnt, dass die klassische Bildung an den höheren Schulen nur als Vorbereitung und Unterlage des Studiums der Antike an der Universität, also nur als eine für die Altertumswissenschaftler bestimmte Fachvorschulung gelten soll. Eine solche Ansicht verkennt den Grundcharakter der höheren Schule als Erziehungsanstalt zu einer höheren allgemeinen Bildung, die durch die Hauptschultypen des Gymnasiums und der Realschule übermittelt wird.

Der Verf. hält an der Meinung fest, dass alle künftigen Vertreter sowohl der Geisteswissenschaften als der Mathematischen und Natur-

wissenschaften, als soziale ἡγέται und λειτουργοί, die Bildungsgüter der Antike in ihrer ursprünglichen anregungsreichen Form nicht entbehren sollen. Für das Neue Griechenland liegt der Grund dieses Postulats in der Tatsache, dass einerseits die griechische Paideia die κατ' ἔξοχὴν nationale Bildungs- und Logos — kraft ist, welche die viertausendjährige Einheit und Kontinuität der griechischen Nation festhält und treuen bewahrt, indem sie hauptsächlich allen zentrifugalen und zergliedernden Tendenzen siegreich widersteht. Andererseits bildet die Paideia die geistige Brücke, die das Neue Griechenland mit der Gemeinschaft der Nationen verbindet, welche die Paternität ihrer Kultur auf die alten Πρωτοπόροι zurückführen.

Damit aber ist vom Verf. nicht verstanden, dass die griechisch-römischen Bildungswerte ein Bildungsmonopol sein sollen. Man darf den allgemeinen Bildungscharakter der mathematisch-naturwissenschaftlichen Unterrichtsinhalte nicht verkennen. Ausserdem sind auch andere Perioden der Weltgeschichte klassisch, und bildend wirkt nicht nur das Klassische. Es gibt mehrere Wege, die zum Bildungs = τέλος führen, obwohl der humanistische Bildungsweg, dem philologischen Glauben nach, der dazu geeignetste und am meisten bewährte ist. Es ist aber kaum zu bezweifeln, dass auch psychologische Gründe gegen das Gymnasium als einen exklusiven Schultypus des höheren Schulwesens sprechen. Denn neben den theoretisch-philologischen Begabungen, gibt es die Fülle der praktisch-technischen und beruflich-fachlichen Veranlagungen, die für die κλασσικά γράμματα ungeeignet sind.

Das mittlere Fachschulwesen mit seinen ganz anderen psychologischen Voraussetzungen macht der humanistischen Bildung keine Konkurrenz: im Gegenteil, es leistet ihr eine wichtige Hilfe, indem es die grosse Zahl ungeeigneter junger Zöglinge von ihr entfernt. Dies ist leider im griechischen Schulwesen nicht der Fall, aus Mangel einer genügenden und den Lebens- und Erziehungsbedürfnissen des Landes entsprechenden Anzahl von Berufs- und Fachschulen. So bildet das altsprachliche Gymnasium in Griechenland die fast einzige Möglichkeit einer höheren allgemeinen Bildung. Diese organisatorisch schwache Seite des neugriechischen Schulwesens muss durch eine dringende, gründliche und von allen Parteien des Landes anerkannte Untersuchung und Lösung des allgemeinen schulorganisatorischen Problems des Landes behoben werden.

Der Verf. zieht in seinem Epilog eine Parallele zwischen der Klassischen Philologie und der Technik. Wie die zweite als Supertechnik eine Gefahr für die Existenz des Menschen auf der Erde dar-

stellt, so bringt die Klassische Philologie als Superphilologie ebenfalls Gefahr mit sich, also wenn sie nur intellektualistisch — verstandesmäßig — positivistisch ohne ein übergeordnetes menschliches Τέλος dazu beiträgt, die Texte der Alten tot zu machen. Neben dem ständigen Forschungsdrang und dem Aufspüren der intellektualistischen philologischen Wahrheit braucht unsere Wissenschaft das für sie wesentliche Liebesmoment, die Liebe zum Logos (Philologie!) und zum Menschen, dem Schöpfer und Träger des Logos, die Liebe zu dem nächsten und fern lebenden Menschen, dem ephemeren und ewigen, dem Fachkollegen, dem Volksgenossen, dem Mitmenschen überhaupt — die φιλανθρωπία ja kennt keine Grenze.

Wie das Christentum, so hat auch die Klassische Philologie eine universale pädagogische Sendung, eine Verpflichtung zur Weltdiakonia und Menschenführung, durchstrahlt vom ewigen Lichte des humanistischen Logos, den ein entsprechender Βίος illustrieren muss.

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΒΟΥΡΒΕΡΗ

Μελέται ἀνθρωπιστικά καὶ παιδαγωγικά.

1. Ἡ σύγχρονος γερμανικὴ παιδαγωγική. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τῆς μελέτης τοῦ Ed. Spranger, Die deutsche Pädagogik der Gegenwart. Δελτίον Ο.Λ.Μ.Ε. 1932, Ἀθήναι). Σελίδες 10.
2. Τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ εἰς τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ γυμνασίου τοῦ 1931. (Δελτίον Ο.Λ.Μ.Ε. 1934, Ἀθήναι). Σελίδες 24.
3. Τὸ πρόβλημα τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας. Ἀθήναι, 1936. Σελίδες ιβ' + 174. (Ἐξηντλήθη).
4. Ὁ ἐθνικὸς καὶ ἀνθρωπιστικὸς χαρακτὴρ τῆς μέσης παιδείας. (Ἀρχεῖον Οἴκον. Κοινων. Ἐπιστ. 1938, Ἀθήναι). Σελίδες 11.
5. Κράτος καὶ παιδεία κατὰ τὸν Πλάτωνα. Ἀθήναι, 1939. Σελίδες 31.
6. Μόρφωσις καὶ ἀνθρωπισμός. Βόλος, 1946. Σελίδες 83. (Ἐξηντλήθη).
7. Τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας εἰς τὸν «Φιλοκτήτην» τοῦ Σοφοκλέους. (Πλάτων, 1949, Ἀθήναι). Σελίδες 14.
8. Ὁ Ἑλληνικὸς ἀνθρωπισμός. (Ἐγκυκλ. Λεξικὸν «Ἡλίου», τόμος Ἑλλάς, Ἀθήναι, 1950). Σελίδες 14 (σχῆμα 4^{ον}).
9. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἐρμηνεία τῶν Κλασσικῶν. Ὁ πλατωνικὸς διάλογος «Θεάγης». (Πλάτων, 1950, Ἀθήναι). Σελίδες 16.
10. Σωκράτης καὶ Πλάτων. (Ἑλληνικὴ Δημιουργία, 1950, Ἀθήναι). Σελίδες 5.
11. Κλασικισμός, Κλασσικός, Κλασσικαὶ σπουδαί. (Ἐγκυκλ. Λεξικὸν «Ἡλίου», Ἀθήναι, 1951). Σελίδες 6 (σχῆμα 4^{ον}).
12. Ἐπισκόπησις τῆς διεθνοῦς φιλολογικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ζωῆς. (Παράρτημα αὐτοτελὲς περιοδ. «Πλάτων», τόμ. Γ', 2, 1952, Ἀθήναι). Σελίδες 50. Ἄλλας τοῦ αὐτοῦ παραπλησίας ἐπισκοπήσεις βλ. ἐν τῷ περιοδ. «Πλάτων» 1949, 1950, 1953, 1954, 1955. Σελίδες 60.
13. Ἡ κλασσικὴ φιλολογία ὡς πνευματικὴ ἐπιστήμη. Ἀθήναι, 1952. Σελίδες 112.
14. Γιακόμπυ Φήλιξ (Jacoby Felix). Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἡλίου, Ἀθήναι, 1950. Σελίδες 2 (σχ. 4^{ον}).
15. Werner Jaeger. (Ἡλιος, Ἀθήναι, 1952, ἀρ. 423). Σελίδες 3.

16. Ulrich von Wilamowitz - Moellendorff. (Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ W. Jaeger. Δελτίον Ο.Λ.Μ.Ε. 1932, Ἀθῆναι). Σελίδες 6.
17. Ἰωάννης Καλιτσουνάκης. (Βιογραφία γραφεῖσα μετὰ τοῦ Νικ. Τωμαδάκη. Κρητικά Χρονικά, 1953, Ἡράκλειον). Σελίδες 8.
18. Ὁ καθηγητὴς Νικ. Ἐξαρχόπουλος καὶ αἱ κλασσικαὶ σπουδαί. (Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου, 1954, Ἀθῆναι). Σελ. 2.
19. Ἀνθρωπισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς. (Κανίσκιον Φαίδωνι Κουκουλέ, Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν 1953, Ἀθῆναι). Σελίδες 5.
20. Διεθνῆ συνέδρια κλασσικῶν σπουδῶν κ.λπ. (Περιγραφὰς τούτων μετὰ κριτικῆς βλ. ἐν περιοδ. Πλάτων 1953, 1955, ἐν Δελτίῳ Ο.Λ.Μ.Ε. 1935, περιοδ. Ἡλιος, 1953, ἀρ. 457 - 459, Ἐφημερ. Καθημερινὴ 24ης καὶ 26ης Ὀκτωβρίου 1956, περιοδ. Ἀθηναῖ, 1956).
21. Διδασκαλία τῆς ἱστορίας καὶ πανευρωπαϊκὴ συνεργασία. (Ἡλιος, 1953, ἀρ. 445, Ἀθῆναι).
22. Παιδεία καὶ Ἑλληνικὸς λαός. (Σειρὰ ἀρθρῶν ἐν περιοδ. « Ἡλιος », 1953, ἀρ. 466 - 471, Ἀθῆναι).
23. Παιδεία. (Ἐγκυκλ. Λεξικὸν « Ἡλίου », 1953).
24. Τὸ μήνυμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος πρὸς τὴν ἐποχὴν μας. (Ἀκτῖνες, 1953, Ἀθῆναι). Σελίδες 6.
25. Ἰδιοφυΐα τῶν νέων καὶ ἐπιλογή ἡγετῶν. (Ἡλιος, 1953, ἀρ. 438, Ἀθῆναι).
26. Τὸ διάχυτον κοινωνικὸν φαινόμενον τῆς ἀγωγῆς. (Ἡλιος, 1953, ἀρ. 440, Ἀθῆναι).
27. Ὁ ἑλληνογενὴς πολιτισμὸς ὡς οἰκουμενικὴ ἔννοια. (Ἡλιος, 1953, ἀρ. 444, Ἀθῆναι).
28. Λαϊκαὶ ἐκδόσεις τῶν Ἀρχαίων Συγγραφέων. (Σειρὰ ἀρθρῶν ἐν περιοδ. Ἡλιος, 1953, ἀρ. 477 κ.έ., Ἀθῆναι).
29. Προβλήματα μορφώσεως τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ. (Σειρὰ ἀρθρῶν εἰς τὴν ἔφημερ. « Φωνὴ τῶν Ἐργαζομένων », 1954, Ἀθῆναι).
30. Die Lage des Humanismus in Griechenland und die Sendung des klassischen Philologen. (Gymnasium, 1954, Heidelberg).
31. Ὁ παιδεύων διάλογος. (Πλάτων, 1954, Ἀθῆναι). Σελίδες 16.
32. Αἱ ἀνθρωπιστικαὶ ιδέαι Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. (Ἀκτῖνες, 1955, ἀρ. 156, Ἀθῆναι). Σελίδες 5.
33. Τὸ οἰκουμενικὸν νόημα τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Ἀθῆναι, 1955. Σελίδες 20.
34. Ἴδρυμα Ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστ. Ἐπετηρ. Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν 1954 - 1955, Ἀθῆναι). Σελίδες 26.

35. Παιδιά και παιδεία. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. Φιλοσ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1955 - 1956. Ἀφιέρωμα εἰς Γεώργ. Χατζιδιάκιν, Ἀθήναι). Σελίδες 64.
36. Ἀρχαία Ἑλλάς καὶ σύγχρονος πολιτισμός. Σειρὰ ἀρθρῶν ἐν τῷ περιοδ. « Κοινωνικὴ Ἑλλάς ». Ἐπί μέρους τίτλος: Πολιτικὴ παιδεία — Ἡ πνευματικὴ παρουσία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν — Ἐὐ νόημα τῆς Ἑλληνικῆς ὑπεριστορικότητος — Ἡ πνευματικὴ οἰκουμενικότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ — Ἡ ἑλληνικὴ ἔννοια τοῦ Ἀνθρώπου — Ἐὐ νόημα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ — Ἰδρυμα ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν, Ἀθήναι, 1956, ἀρ. 6, 7, 11, 12, 13, καὶ 1957, ἀρ. 14, 15, 16).
37. Ἀρθρα εἰς τὸ Ἐγκυκλοπ. Λεξικὸν τοῦ « Ἰλίου »: Λισχύλου « Πρωμηθεὺς Δεσμώτης », « Ὀρέστει », Ἀριστοτέλους « Περὶ ποιητικῆς », « Ἀθηναίων πολιτεία », Ξενοκράτης ὁ Χαλκηδόνιος, Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, Πάριον Χρονικόν, Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, Πλάτων (βίος, ἔργα, ἱστορία τοῦ πλατωνικοῦ κειμένου, ἡ νεωτέρα πλατωνικὴ ἔρευνα, ὁ Πλάτων καὶ ἡ Ἐποχὴ μας), Πλάτωνος « Θεάγης », « Μενέξενος », « Νόμοι », « Πολιτεία », « Πολιτικός », « Πρωταγόρας », « Φαῖδρος », « Χαρμίδης ».
38. Ἡ Λατινικὴ ὡς ὑπερεθνικὸν μέσον ἐπικοινωνίας. (Ἀρθρα 2 εἰς τὴν ἔφημ. « Καθημερινή », 24ης καὶ 26ης Ὀκτωβρίου 1956, Ἀθήναι).
39. Ἐὐ Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἀνίγνισι διὰ τὴν ζῶσαν Λατινικὴν. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδ. « Ἀθηναῖ », τόμ. Ε', 1956, Ἀθήναι). Σελ. 10.
40. Μόρφωσις καὶ ἰδέα τῆς γενικῆς μορφώσεως. (Σειρὰ ἀρθρῶν ἐν τῷ περιοδ. « Ραδάμανθυς », μῆνες Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 1957, Ἀθήναι).
41. Κλασσικὴ Παιδεία. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστ. Ἐπετηρῆδος Φιλοσοφ. Σχολῆς Πανεπιστ. Ἀθηνῶν 1956 - 1957, Ἀθήναι).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**Ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐπετηρίδα
τῆς Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1956 - 1957.**

Ε.Υ.Δ τῆς Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006